

Političko djelovanje Herceg-Bosne 1991.-1994.

Pehar, Martino

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:817473>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA POVIJEST**

MARTINO PEHAR

ZAVRŠNI RAD

POLITIČKO DJELOVANJE HERCEG-BOSNE 1991.-1994.

Zagreb, rujan 2020.

FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

Odsjek za povijest

Političko djelovanje Herceg-Bosne 1991.-1994.

Završni rad

Student: Martino Pehar

Mentor: doc. dr. sc. Vlatka Vukelić

Sumentor: Mijo Beljo, mag. educ. hist.

Zagreb, rujan 2020.

SAŽETAK

Raspadom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije početkom 90.-ih godina 20. stoljeća dolazi do otvorenih sukoba među njezinim bivšim Socijalističkim Republikama. Nakon vojnih akcija pri čemu je spaljeno hrvatsko selo Ravno u Hercegovini, te potpune ravnodušnosti od strane institucija BiH po tome pitanju, Hrvati osnivaju Hrvatsku zajednicu Herceg-Bosnu (dalje HZ HB) u svrhu očuvanja prava Hrvata u BiH, te u svrhu očuvanja suverenosti i nedjeljivosti BiH. HZ HB osnovana je 18. studenoga 1991. godine kao organizacija u svrhu lakšeg koordiniranja obrane u ratnim okolnostima na teritoriju BiH. Hrvatsko vijeće obrane osnovano u travnju 1992. godine predstavlja oružane snage HZ HB. Sukob interesa Hrvata i Bošnjaka dovodi do otvaranja novih ratnih bojišta, posebice u srednjoj Bosni i području grada Mostara. Osnivanjem Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji na čelu s Robertom Badinterom, postavljeni su uvjeti međunarodne zajednice koje svaka država bivša članica SFRJ mora ispuniti kako bi bila međunarodno priznata, i dogovorena je zabrana nasilne promjene postojećih granica. Pokušaji međunarodne zajednice da prijedlozima mirovnih sporazuma o preustroju BiH zaustave sukobe unutar nisu uspjeli zbog neslaganja sukobljenih naroda. To se ostvaruje tek potpisivanjima Washingtonskih sporazuma te u konačnici potpisivanjem Daytonskog sporazuma. Temeljem Owen-Stoltenbergova mirovnog plana Hrvatska zajednica Herceg-Bosna izrasta u Hrvatsku Republiku Herceg-Bosnu (dalje HR HB) čime dobiva elemente državnosti. Washingtonskim sporazumima HR HB i dogovorom o ustroju Federacije, Herceg-Bosna započinje proces „stapanja“ institucija sa institucijama Republike BiH. Sporazumom je potpisan sporazum o prekidu sukoba HVO-a i ABiH. HR HB *de iure* postoji sve do 1996. godine kada dolazi do ukinuća te organizacije.

Ključne riječi: JNA, Bosna i Hercegovina, Hrvatska Republika Herceg-Bosna, Hrvatsko vijeće obrane

Sadržaj

1. UVOD	1
2. POLITIČKA KRETANJA U BOSNI I HERCEGOVINI OD 1990. DO 1992. GODINE	2
3. OSNIVANJE HRVATSKE ZAJEDNICE HERCEG-BOSNE.....	3
4. POČETAK RATA U BIH.....	6
4.1. Hrvatsko-muslimanski sukob	6
5. HRVATSKA ZAJEDNICA HERCEG-BOSNA U PLANOVIMA MEĐUNARODNE ZAJEDNICE	11
5.1. Cutileirov mirovni plan	11
5.2. Vance-Owenov mirovni plan	12
5.3. Owen-Stoltenbergov mirovni plan i formiranje Hrvatske Republike Herceg-Bosne ...	13
5.4. Washingtonski sporazumi i prekid hrvatsko-muslimanskog sukoba	15
6. ZAKLJUČAK	17
7. BIBLIOGRAFIJA	18

1. UVOD

Raspalom SSSR-a i padom komunističkih režima istočnoeuropskih naroda i država, potreba za demokratskim promjenama javlja se i u Jugoslaviji. Porast srbijanskog nacionalizma u Jugoslaviji i radikalizacija srbijanske politike stvara u državi stanje u kojemu Slovenci, a zatim i Hrvati žele iskoristiti pravo na odcjepljenje od Jugoslavije te stvaranje vlastitih neovisnih država. Javno izlagani ciljevi političke elite, njegovanje i podupiranje srbijanskog nacionalizma i velikosrpskog ekstremizma od strane Slobodana Miloševića, velikosrpski mitinzi od kojih se ističe onaj na Gazimestanu 1989. godine ukazuju na neizbježan scenarij; raspad Jugoslavije, bilo mirnim putem ili vojnim sukobima. Bosna i Hercegovina se u svojem organizacijskom rasulu našla u stanju u kojem svaki konstitutivni narod Bosne i Hercegovine ima svoje mišljenje i stavove o ratu u Hrvatskoj. Hrvati su nakon spaljivanja hrvatskog sela Ravnog u Hercegovini od strane JNA i suzdržanost bosanskohercegovačkih institucija po tom pitanju sami odlučili formirati organizaciju. Funkcija takve organizacije je što učinkovitije organizirati obranu svih dijelova Bosne i Hercegovine gdje žive Hrvati u relativnoj ili apsolutnoj većini i koja će koordinirati obranom tih dijelova teritorija u ratu.

U prvome dijelu svoga rada osvrnuti ću se na razdoblje u Bosni i Hercegovini od 1990. do 1992. i političke aktivnosti koje su dovele do osnutka Hrvatske zajednice Herceg-Bosne. Objasniti ću razloge napetosti i sukoba između Hrvata i Muslimana te hrvatsko-muslimanski sukob. U drugom dijelu rada objašnjavati ću napore međunarodne zajednice za završetkom ratnih sukoba i njihove prijedloge o mirovnim planovima i ustrojstvu Bosne i Hercegovine. Također ću se i osvrnuti na Owen-Stoltenbergov mirovni plan i u njemu navedeno pravo da Hrvatska zajednica Herceg-Bosna izraste u Hrvatsku Republiku Herceg-Bosnu u skladu s Owen-Stoltenbergovim mirovnim planom.

2. POLITIČKA KRETANJA U BOSNI I HERCEGOVINI OD 1990. DO 1992. GODINE

Okolnosti i povijesni događaji koji su doveli do raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (dalje SFRJ) su trajali cijelo desetljeće. *14. izvanredni kongres Saveza komunista Jugoslavije* koji se održavao u siječnju 1990. godine u Beogradu bio je prekretnica kada je Savez Komunista Jugoslavije (dalje SKJ) prestao postojati zbog odlaska slovenskih, a kasnije i hrvatskih delegata.¹ Samim raspadom SKJ, raspala se i najviša politička instanca SFRJ koja je upravljala svim segmentima države. To je pokrenulo niz političkih aktivnosti u do tada jednostranačkoj državi te su provedeni višestranački izbori u svim republikama SFRJ koji su nagovijestili njezin raspad.² Bosanskohercegovački Srbi i njihovi politički predstavnici zalagali su se za ostanak BiH u sklopu Jugoslavije.³ Muslimani su se u trenutku ratnih sukoba u Sloveniji i Hrvatskoj imali dva izbora: podržavati JNA i opstanak Jugoslavije slijepo vjerujući u „bratstvo i jedinstvo“ i smirivanje tenzija ili ići putem kojim su prije nje otišle Slovenija i Hrvatska, iskorištavanjem prava na odcjepljenje. Stav o neutralnosti Vlade SR BiH nakon napada na hrvatsko selo Ravno je hrvatski narod u BiH iznenadilo. Izjava koju je za javnost dao Alija Izetbegović glasi: „...Zapamtite, ovo nije naš rat. Neka ga vode oni koji žele da ga vode. Mi ne želimo taj rat...“⁴ Ovom izjavom Muslimani su pokazali da se njihov stav JNA neće mijenjati i to je jasan dokaz o nerealnim očekivanjima muslimanskih političkih vođa koji su smatrali da će to ostati hrvatsko-srpski sukob, a da će Muslimani biti pošteđeni sukoba.

¹Josip JURČEVIĆ, *Odnos Republike Hrvatske prema Bosni i Hercegovini 1990.-1995.*, Dokumentacijsko informacijsko središte – DIS, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Sveučilište u Mostaru, Institut za društvena pitanja, Zagreb, 2009, 77

²J. Jurčević, n. dj., 78

³Ivica (Ivo) LUČIĆ, *Uzroci rata: Bosna i Hercegovina od 1980.-1992.*, Despot Infinitus d. o. o., Zagreb, 2013

⁴I. LUČIĆ, n. dj., 330

3. OSNIVANJE HRVATSKE ZAJEDNICE HERCEG-BOSNE

Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (dalje HDZ BiH) osniva se na Prvom općem saboru HDZ-a BiH, 18. kolovoza 1990. godine.⁵ Na Općem saboru je za predsjednika HDZ-a imenovan dr. Davor Perinović.⁶ Davor Perinović je prije vršenja funkcije predsjednika HDZ-a BiH bio i predsjednik Inicijativnog odbora HDZ-a BiH, a kasnije i predsjednik Koordinacijskog odbora istoimene stranke.⁷ Svojom izjavom kojom je osudio bosanskohercegovačke komuniste izazvao je žučnu raspravu preko medija u kojoj je Perinovićev najveći kritičar bio Nijaz Duraković.⁸ Glavni argument Nijaza Durakovića bilo je Perinovićevo podrijetlo i vjeroispovijest po kojoj je pravoslavac.⁹ Postavljanje Davora Perinovića na mjesto predsjednika HDZ-a izazvalo je nezadovoljstvo određenog dijela članova i simpatizera te je ta odluka u konačnici i podijelila članove stranke.¹⁰ Davor Perinović je zbog svojih notornih stajališta izviždan na osnivačkom skupu HDZ-a BiH u Ljubuškom, 19. kolovoza 1990. godine.¹¹ Nezadovoljstvo Perinovićem sudionici skupa su iskazali zviždanjem pri čemu je Perinović prekinuo izlaganje.¹² Poslije većeg broja nezadovoljnih članova, Perinović je na sjednici svih tijela HDZ-a održanoj u Zagrebu 7. rujna 1990. smijenjen s dužnosti predsjednika HDZ-a BiH.¹³ Osnivanjem hrvatske nacionalne stranke, Hrvatima u BiH se stvorila mogućnost zaštite hrvatskih interesa na državnoj razini. Nakon razočaravajućih odluka po hrvatski narod od strane institucija BiH, u višemjesečnom procesu, osnivaju se hrvatske zajednice u svrhu lakše obrane od sigurne srpske opasnosti, a to su: Usora, Vrhbosna, Herceg-Bosna, Srednja Bosna i Posavina.¹⁴ Početak sukoba u Hrvatskoj te strah bosanskohercegovačkih Hrvata od prelijevanja ratnih zbivanja iz Hrvatske u BiH natjeralo je HDZ BiH da formira Vijeće za obranu i policiju na čelu sa Stjepanom Kljujićem, predsjednikom HDZ-a BiH.¹⁵ HDZ BiH kao stranka koja brani interese Hrvata u BiH izjavljuje da se Hrvati nalaze u ratnom stanju i da su njihovi teritoriji ugroženi od strane

⁵ I. LUČIĆ, n. dj., 267

⁶ I. LUČIĆ, n. dj., 266

⁷ I. LUČIĆ, n. dj., 266

⁸ I. LUČIĆ, n. dj., 266

⁹ I. LUČIĆ, n. dj., 266

¹⁰ I. LUČIĆ, n. dj., 267

¹¹ I. LUČIĆ, n. dj., 268

¹² I. LUČIĆ, n. dj., 268

¹³ I. LUČIĆ, n. dj., 268

¹⁴ Karlo ROTIM, *Obrana Herceg Bosne*, sv. 1, Široki Brijeg, 1997, 517

¹⁵ Jadranko PRLIĆ, *Prilozi za povijest Hrvatske Republike Herceg-Bosne*, sv. 1, Hrvatski dokumentacijski centar Domovinskog rata u BiH, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Mostar-Zagreb, 2017, 189

Srba.¹⁶ Pasivnost Muslimana na sve žešću srpsku agresiju na Republiku Hrvatsku te neopredijeljenost bosanskohercegovačkih institucija na novonastalu krizu, Hrvatima daje povoda za osnivanjem regionalnih zajednica.¹⁷ Osnovane su: Hercegovačka, Travnička, Tuzlanska, Banjalučka, Dobojsko-Zenička, Sarajevska, Posavska i Bihaćko-Kladuška regionalna zajednica.¹⁸ Većina općina koje su spadale u navedene regionalne zajednice su kasnije bile priključene Hrvatskoj zajednici Herceg-Bosni (dalje HZ HB). Članovi HDZ-a 18. studenoga 1991. na sjednici u Grudama donose odluku o uspostavi HZ HB.¹⁹ Stav HZ HB prema BiH može se očitovati u članku 5 Temeljnih odredbi Hrvatske zajednice Herceg-Bosne: „Zajednica će štovati demokratski izabranu vlast Republike Bosne i Hercegovine dok opstoji državna neovisnost Bosne i Hercegovine u odnosu na bivšu ili svaku buduću Jugoslaviju.“²⁰ Novostvorena HZ HB također u Temeljnim odredbama spominje i općine BiH koje se: „sa osnivanjem Hrvatske zajednice Herceg-Bosna i pridružuju, a to su: Jajce, Kreševo, Busovača, Vitez, Novi Travnik, Kiseljak, Fojnica, Skender Vakuf (Dobretići), Kakanj, Vareš, Kotor Varoš, Tomislavgrad, Livno, Kupres, Bugojno, Gornji Vakuf, Prozor, Konjic, Jablanica, Posušje, Mostar, Široki Brijeg, Grude, Ljubuški, Čitluk, Čapljina, Neum, Stolac, Trebinje (Ravno).“²¹ Hrvatska zajednica Bosanska Posavina u HZ HB ulazi godinu kasnije.²² Za dužnost predsjednika HZ HB tada je imenovan Mate Boban, dopredsjednik HDZ-a BiH.²³ Osnivanjem Hrvatskog vijeća obrane (dalje HVO), HZ HB je donijela prvu odluku čime dokazuje stav da je HZ HB osnovana u svrhu obrane područja gdje Hrvati čine većinu, relativnu većinu ili značajan postotak ukupnog stanovništva. To nadalje znači da je vizija i svrha djelovanja obrane zapravo bila obrana hrvatskog naroda i prava Hrvata u BiH.²⁴ Samim time da je HZ HB u svojim temeljima bila organizacija koja je branila interese Hrvata u BiH i opstojnost BiH se vidi po tome da je HZ HB prvu odluku donijela tek 8. travnja 1992. godine, čime politički vođe Hrvata nisu iznijele niti jedne pravne akte koji bi kršili zakone i Ustav Bosne i Hercegovine.²⁵ Formiranju Hrvatskog vijeća obrane (dalje HVO) je prethodilo

¹⁶ J. PRLIĆ, n. dj., 189

¹⁷ J. PRLIĆ, n. dj., 192

¹⁸ J. PRLIĆ, n. dj., 191

¹⁹ K. ROTIM, n. dj., 517

²⁰ K. ROTIM, n. dj., 518

²¹ K. ROTIM, n. dj., 518

²² Ante NAZOR, *The Croatian war of independence; Serbia's war of conquest against Croatia and the defeat of Serbian imperialism 1991-1995*, Createspace Independent Publishing Platform, Poljska, 2016, 68

²³ I. LUČIĆ, n. dj., 354

²⁴ I. LUČIĆ, n. dj., 354

²⁵ I. LUČIĆ, n. dj., 354

formiranje postrojbi po selima i gradovima.²⁶ HVO je uspostavljen zbog toga što nisu postojale druge organizirane vojne snage koje bi branile BiH.²⁷ Osnivanje i uspostava vlasti HVO-a na području koje je pod upravom HZ HB i na čijim područjima privremenu vlast ima HVO od 15. svibnja 1992. je potpisao predsjednik HZ HB-a i vrhovni zapovjednik i predsjednik HVO-a HZ HB Mate Boban.²⁸ Taj akt donesen je u svrhu što uspješnijeg organiziranja obrane i zbog agresije JNA i pobunjenih Srba na teritoriju Bosne i Hercegovine. HVO je bila multietnička vojna organizacija koja nije imala pretenzije o etnički čistim općinama koje su potpadale pod njezinu jurisdikciju.²⁹ Dokaz tome je i jedna od Odluka kriznog štaba općine Mostar o prijenosu vlasti na HVO koja govori da su HVO činili Hrvati i Muslimani, a uz njih i svi članovi drugih nacionalnosti koji su priznavali legalnu vlast BiH.³⁰

²⁶ Davor MARIJAN, *Rat Hrvata i Muslimana u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1994.*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2018, 169

²⁷ J. PRLIĆ, n. dj., 307

²⁸ J. PRLIĆ, n. dj., 400

²⁹ J. PRLIĆ, n. dj., 400

³⁰ K. ROTIM, n. dj., 521-522

4. POČETAK RATA U BIH

Referendum u BiH trajao je od 29. veljače do 01. ožujka 1992. godine.³¹ Po rezultatima referenduma mogle su se vidjeti razlike u mišljenju gdje su Hrvati i Muslimani podržavali neovisnost i suverenost BiH, dok su se Srbi protivili osamostaljenju.³² Srpske političke strukture su predlagale da Srbi bojkotiraju referendum, a na mjestima gdje je na vlasti bila Srpska demokratska stranka (dalje SDS) referendum se nije ni proveo.³³ Rezultati referenduma po kojima je BiH postala neovisna država su bili okidač napada srpske ofenzive na područja naseljena Hrvatima i Muslimanima.³⁴ Krajem ožujka i početkom travnja 1992. počele su koordinirane srpske akcije čime je započeo otvoreni rat u BiH.³⁵ U teškim sukobima između HVO-a i JNA na Kupresu, HVO je poražen.³⁶ „Srpske snage, potpomognute JNA, okupiraju ključne gradove...iscrtavajući koridor koji je povezivao Banjaluku, zapadnu Bosnu i područje Krajine u Hrvatskoj, s Posavinom i istočnom Bosnom.“³⁷ Ovakvi napadi Srba na gradove u Bosni i Hercegovini još jednom potvrđuju tezu i mišljenje da je srpska agresija na BiH bila unaprijed planirana u kojem su cilju imali povezivanja okupiranih područja BiH i Republike Hrvatske kako bi lakše ispunili vojne ciljeve.³⁸ Alija Izetbegović se i dalje zavaravao kako će Muslimani izbjeći sukobe i da će svojom neutralnom politikom to ostati hrvatsko-srpski sukob.³⁹

4.1. Hrvatsko-muslimanski sukob

Jednim od čimbenika muslimansko-hrvatskoga sukoba u srednjoj Bosni se smatra priljev muslimanskih izbjeglica koji su za sebe tražili životni prostor nakon muslimansko-srpskih sukoba.⁴⁰ Korijeni hrvatsko-muslimanskoga sukoba sežu još od početaka i razilaženja u politikama hrvatske (HDZ) i muslimanske nacionalne stranke (SDA).⁴¹ Zategnuti odnosi između Muslimana i Hrvata u srednjoj Bosni traju od proljeća 1992. godine.⁴² Na mjestima gdje su Muslimani i Hrvati bili ugroženi od strane JNA i VRS-a nije bilo međunacionalnih napetosti zbog toga što ih u tom trenutku nije zanimalo zauzimanje vlasti i ostvarenje vlastitih

³¹ J. JURČEVIĆ, n. dj., 132

³² I. Lučić, n. dj., 365

³³ J. PRLIĆ, n. dj., 253

³⁴ J. PRLIĆ, n. dj., 264

³⁵ J. PRLIĆ, n. dj., 265

³⁶ J. PRLIĆ, n. dj. 266

³⁷ J. PRLIĆ, n. dj., 266

³⁸ J. PRLIĆ, n. dj., 266

³⁹ I. LUČIĆ, n. dj., 366

⁴⁰ J. JURČEVIĆ, n. dj., 187

⁴¹ D. MARIJAN, n. dj., 195

⁴² D. MARIJAN, n. dj., 195

političkih interesa, a razlog tomu je ugroženost od strane jačeg neprijatelja.⁴³ Muslimanska potreba i zahtjevi za naoružavanjem tijekom 1992. su bili s jasnim ciljem: naoružanjem i ofenzivom otkloniti navodnu opasnost po Muslimane, a to su Hrvati i HVO.⁴⁴ Tijekom preuzimanja vojarne JNA u Kaoniku u svibnju 1992. pripadnici muslimanske Teritorijalne obrane (dalje TO) bez znanja postrojbe HVO-a su pokušali ući u vojarnu te su tom prigodom teško ranili jednog pripadnika HVO-a.⁴⁵ Vođeni tim incidentom i međunacionalnim napetostima između Hrvata i Muslimana, HVO je prekinuo sporazum o raspodjeli naoružanja HVO-a te je preuzeo vlast u Busovači.⁴⁶ Sukob u Novom Travniku 19. lipnja 1992. između HVO-a i TO-a je u kojem su poginule 3, a ranjeno 15 osoba pridonio je podizanju napetosti između HVO-a i TO-a na mjestima na kojima su već otprije postojala neslaganja.⁴⁷ Postoje različiti navodni povodi sukoba u Novom Travniku.⁴⁸ Prema Bošnjacima za sukob u Novom Travniku su bili krivi HVO i Dario Kordić.⁴⁹ Sukob u Novom Travniku je pomogao raspirivanju tenzija u susjednoj općini Gornji Vakuf, gdje su napetosti postojale još od lipnja 1992. kada su se Muslimani odbijali priključiti na crtu obrane HVO-a u smjeru Kupresa.⁵⁰ U kolovozu 1992. Zapovjedništvo HVO-a u Srednjoj Bosni je procijenilo da su odnosi s Muslimanima bili vrlo napeti.⁵¹ Općine Srednje Bosne su ukazivale na to da su mogući daljnji sukobi s Muslimanima nakon incidenata u Gornjem Vakufu, Novom Travniku i Busovači.⁵² Najveći problem Muslimana je taj što nisu prihvaćali Herceg-Bosnu niti HVO, a takvo mišljenje o Hrvatima je oblikovala SDA.⁵³ Na jesen 1992. godine došlo je do ponovnog sukoba u Novom Travniku zbog upada ABiH u hrvatska sela i blokade tvornice *Bratstvo* u noći sa 18./19. listopada nakon čega su pripadnici HVO-a bili uspješno izvršili akciju deblokade tvornice i potisnuli ABiH iz hrvatskih sela.⁵⁴ Tvornica *Bratstvo* je u Novom Travniku 1992. bila bitna zbog toga što se u njoj proizvodilo naoružanje.⁵⁵ Sukobi su se u narednim danima bili intenzivirali, a nakon ubojstva zapovjednika HVO-a Travnik Zvonke Gaše, HVO 21. listopada potpuno je blokirao Novi Travnik.⁵⁶ Glavni stožer HVO-a izdao je

⁴³ D. MARIJAN, n. dj., 195

⁴⁴ D. MARIJAN, n. dj., 195

⁴⁵ D. MARIJAN, n. dj., 195

⁴⁶ D. MARIJAN, n. dj., 196

⁴⁷ D. MARIJAN, n. dj., 196

⁴⁸ D. MARIJAN, n. dj., 195

⁴⁹ D. MARIJAN, n. dj., 106

⁵⁰ D. MARIJAN, n. dj., 197

⁵¹ D. MARIJAN, n. dj., 198

⁵² D. MARIJAN, n. dj., 198

⁵³ D. MARIJAN, n. dj., 198

⁵⁴ D. MARIJAN, n. dj., 201

⁵⁵ D. MARIJAN, n. dj., 196

⁵⁶ D. MARIJAN, n. dj., 202

24. listopada naredbu o prekidu vatre i uspostavljanju kontakta s drugom stranom nakon čega su prestale veće borbe.⁵⁷ Sukob je okončan 30. listopada, a nakon sukoba obje strane su dale svoje viđenje o uzroku sukoba.⁵⁸ Iz perspektive HVO-a i Hrvata, krivac sukoba je ABiH, a razlozi su provokacije, ukopavanje postrojbi ABiH te blokiranje prometnica u etnički čistim muslimanskim selima.⁵⁹ ABiH i Muslimani su smatrali da je sukob uzrokovan s ciljem uništenja ABiH u Novom Travniku, te da su Hrvati vrijeđali Muslimane temeljem nacionalne pripadnosti.⁶⁰ Pod utjecajem sukoba HVO-a i ABiH u srednjoj Bosni, na području Prozora je izbio prvi sukob većih razmjera između HVO-a i ABiH.⁶¹ Prozor je grad koji se nalazi na prometnici koja spaja Hercegovinu s Bosnom.⁶² Brigada *Rama* koja je bila stacionirana u Prozoru je imala 1500 vojnika te je držala obrambenu liniju dužine oko 10 kilometara u smjeru srpskih snaga na području Kupresa.⁶³ Na području Rame incidenti između Muslimana i Hrvata su postajali sve češći a međusobni odnosi sve napetiji i zategnutiji.⁶⁴ Zbog sukoba u srednjoj Bosni između HVO-a i ABiH, na području Rame su obje strane imale isti zadatak: pomoći svojim jedinicama u srednjoj Bosni i onemogućiti neprijatelju da dovede pojačanja.⁶⁵ Sve napetiji odnosi zbog hrvatsko-muslimanskog sukoba u srednjoj Bosni rezultirali su povlačenjem ABiH u dijelove grada naseljene Muslimanima gdje su držali jedinice u punoj borbenoj spremnosti.⁶⁶ Takva odluka ABiH u Prozoru je dovela do toga da je cijela obrana općine Prozor-Rama ovisila o HVO brigadi *Rama*, koja je veći dio svojih pripadnika imala na crti prema VRS na Kupresu.⁶⁷ Dodatnoj napetosti između Muslimana i Hrvata pridonijela je i skupina Vojne policije HVO-a koja je poslana iz Livna u Novi Travnik.⁶⁸ Skupina Vojne policije HVO-a je vraćena sa punkta u Gornjem Vakufu te je smještena u prozor, čemu su se muslimanske postrojbe usprotivile.⁶⁹ Hrvatski predstavnici su pokušavali dogovoriti sastanak koji su muslimanske snage odbijale, da bi inicijativom predsjednika HVO-a Prozor pregovori bili održani 23. listopada.⁷⁰ Napetosti su eskalirale ratnim sukobom HVO-a i ABiH nakon

⁵⁷ D. MARIJAN, n. dj., 202

⁵⁸ D. MARIJAN, n. dj., 202

⁵⁹ D. MARIJAN, n. dj., 203

⁶⁰ D. MARIJAN, n. dj., 203

⁶¹ D. MARIJAN, n. dj., 205

⁶² D. MARIJAN, n. dj., 205

⁶³ D. MARIJAN, n. dj., 205

⁶⁴ D. MARIJAN, n. dj., 205

⁶⁵ D. MARIJAN, n. dj., 205

⁶⁶ D. MARIJAN, n. dj., 205

⁶⁷ D. MARIJAN, n. dj., 206

⁶⁸ D. MARIJAN, n. dj., 206

⁶⁹ D. MARIJAN, n. dj., 206

⁷⁰ D. MARIJAN, n. dj., 206

napada na postrojbu HVO-a na objektu Zgon, pri čemu je jedan pripadnik HVO-a poginuo.⁷¹ Sukob je okončan 25. listopada kada je ABiH doživjela poraz nakon neuspjeha dovođenja postrojbi u pomoć ABiH u Prozor iz Jablanice i Gornjeg Vakufa.⁷² Nakon vojnog uspjeha postalo je očito da su Hrvati imali vlast i bili vojno dominantni na području općine Prozor-Rama, te su time imali manje razloga za sukob nego Muslimani.⁷³ Nakon završetka hrvatsko-muslimanskih sukoba u općini, vojni cilj HVO-a bio je usmjeren prema operaciji *Bura* s ciljem oslobađanja Podveležja kojega su držale srpske snage.⁷⁴ Dugoročni cilj ABiH za srednju Bosnu bio je okružiti HVO u srednjoj Bosni od hrvatskih snaga u Hercegovini i jugozapadnoj Bosni.⁷⁵ Jačanjem muslimanskih postrojbi i naredbom ABiH kojom je 305. brdska divizija otišla u dolinu rijeke Vrbas se smatra aktom kojim je započeo rat između Muslimana i Hrvata.⁷⁶ HVO je pokušavao dogovoriti povlačenje postrojbi ABiH, međutim nakon propalih pregovora i jačanja redova HVO-a, u siječnju 1993. izbio je sukob.⁷⁷ Odsijecanjem Kiseljaka od Busovače od strane ABiH je u konačnici dovelo do stvaranja hrvatskih enklava u srednjoj Bosni.⁷⁸ Mate Boban i Alija Izetbegović su potpisali u Ženevi 27. siječnja 1993. zajedničku izjavu kojom su zapovjedili prekid borbi između HVO-a i ABiH, a zapovjednicima Glavnog štaba ABiH i Glavnog stožera HVO-a su dali zadatke da osnuju zajedničko zapovjedništvo i ustanove tko je odgovoran za sukobe.⁷⁹ Nakon osvajanja Konjica od strane 4. korpusa i 1. korpusa ABiH i etničkog čišćenja Hrvata na tome području odnosi Hrvata i Muslimana su se promijenili.⁸⁰ Dužnosnici HVO-a nakon napada na položaje HVO-a u Konjicu shvaćaju da su u ratu sa Muslimanima.⁸¹ Osim u srednjoj Bosni, najveći i najučestaliji hrvatsko-muslimanski sukobi su se događali na području grada Mostara, gdje je nakon „Operacije Čagalj“ došlo do sukoba između HVO-a i ABiH.⁸² Prema Prliću: „Toga dana ABiH napada na širi prostor Mostara, s Pašalićevim pozivom svim Muslimanima da ustanu na oružje protiv Hrvata.“⁸³ U lipnju 1993. godine, u incidentu koji su inicirali muslimanski pripadnici HVO-a, pritom ubivši vojnike HVO-a u zajedničkoj hrvatsko-

⁷¹ D. MARIJAN, n. dj., 206

⁷² D. MARIJAN, n. dj., 206

⁷³ D. MARIJAN, n. dj., 206

⁷⁴ D. MARIJAN, n. dj., 206

⁷⁵ D. MARIJAN, n. dj., 209

⁷⁶ D. MARIJAN, n. dj., 209

⁷⁷ D. MARIJAN, n. dj., 209

⁷⁸ D. MARIJAN, n. dj., 210

⁷⁹ D. MARIJAN, n. dj., 214

⁸⁰ D. MARIJAN, n. dj., 219

⁸¹ D. MARIJAN, n. dj., 219

⁸² J. PRLIĆ, n. dj., 269

⁸³ J. PRLIĆ, n. dj., 640

muslimanskoj vojarni HVO-a, započinje hrvatsko-muslimanski sukob u Mostaru.⁸⁴ Postrojbe ABiH napadaju vojarne „Tihomir Mišić“ i Bijelo polje 30. lipnja 1993. godine s ciljem izvlačenja oružja i streljiva.⁸⁵ Takav čin Prlić je okarakterizirao kao: „Nečuveni akt izdaje dijela Muslimana u postrojbama HVO-a.“⁸⁶ Sukobi na području Mostara do sredine kolovoza 1993. između muslimanskih i hrvatskih snaga su bile svakodnevne bez uspjeha u pomicanju crte.⁸⁷ Načelnik ABiH, Sefer Halilović u rujnu 1993. godine je pokrenuo „Operaciju Neretva“ s ciljem zauzimanja položaja HVO-a sjeverno i sjeverozapadno od grada, a zatim napad na predgrađe Mostara i Raštane.⁸⁸ Muslimanske oružane snage (MOS) su za cilj imale osvajanje releja Vrda, čime su smatrali ugroziti zapadnu stranu Mostara koju drži HVO.⁸⁹ Tijekom višetjednih borbi 21. rujna 1993. HVO je vratio izgubljene položaje u Višnjici, Stotini i Koloniji uz potporu 2. gardijske brigade HV-a.⁹⁰ Nakon neuspješne vojne operacije „Neretva“ 4. korpus ABiH je reorganizirao snage te su se, posebice po ulicama Mostara, vodile ulične borbe.⁹¹ Posljednje intenzivnije borbe na mostarskom području bile su u prosincu 1993. godine kada ABiH nije uspjela zauzeti hrvatske položaje u Bijelom Polju, na području Bune i kod katoličke crkve u gradu.⁹² Washingtonskim sporazumima prestao je hrvatsko-muslimanski sukob u svrhu hrvatsko-muslimanskog saveza protiv Srba.⁹³

⁸⁴ J. PRLIĆ, n. dj., 640

⁸⁵ D. MARIJAN, n. dj., 289

⁸⁶ J. PRLIĆ, n. dj., 641

⁸⁷ D. MARIJAN, n. dj., 292

⁸⁸ D. MARIJAN, n. dj., 293

⁸⁹ D. MARIJAN, n. dj., 295

⁹⁰ D. MARIJAN, n. dj., 298

⁹¹ D. MARIJAN, n. dj., 298

⁹² D. MARIJAN, n. dj., 299

⁹³ K. ROTIM, n. dj., 370

5. HRVATSKA ZAJEDNICA HERCEG-BOSNA U PLANOVIMA MEĐUNARODNE ZAJEDNICE

U kolovozu 1991. godine, Europska zajednica (dalje EZ) donijela je odluku o formiranju Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji (dalje MKBJ) na čelu s Robertom Badinterom, francuskim ustavnim sucem.⁹⁴ Najvažnije načelo MKBJ-a je: „Nedopustivost jednostrane promjene granica uporabom sile.“⁹⁵ Takvo stajalište MKBJ-a je tijekom izbijanja sukoba u Bosni i Hercegovini dovelo do toga da Hrvati, Srbi niti Muslimani nisu u mogućnosti odcijepiti se od BiH te pripojiti matičnim državama, Srbiji i Hrvatskoj ili formirati vlastite državotvorne jedinice neovisne od BiH. Po Paulu Williamsu, jedan od ciljeva međunarodne zajednice bilo je promicanje gore navedene zabrane promjene granica, a važnost tome konceptu daju države poput Kanade, Italije, Belgije, Velike Britanije ili Španjolske koje su u svojim državama imale separatističke pokrete.⁹⁶

5.1. Cutileirov mirovni plan

Vodeće države EZ u veljači 1992. godine su objavile „Lisabonsku izjavu o Jugoslaviji“ nakon što je Srbija odbila prijedloge MKBJ-a.⁹⁷ Nakon neuspjelih dogovora triju naroda Bosne i Hercegovine, EZ u svrhu smirivanja ratnih sukoba u BiH je bila objavila plan o ustroju BiH, poznat pod nazivom „Cutileirov mirovni plan.“⁹⁸ EZ je predvodila razgovore te za stol dovela predstavnike triju vodećih stranaka BiH, a svaka od njih je predstavljala vlastiti narod: Hrvate, Muslimane i Srbe (HDZ BiH, SDA, SDS).⁹⁹ Hrvatska delegacija došla je u sastavu četiri člana, a to su: Mate Boban, Miro Lasić, Iko Stanić i Vlado Šantić.¹⁰⁰ BiH, po Cutileirovom sporazumu, zamišljena je kao decentralizirana država u postojećim granicama gdje su se trebale formirati nacionalne jedinice sa određenom samoupravom.¹⁰¹ Cutileirov mirovni plan bazirao se na nacionalnim podjelama, te su svi budući sporazumi o ustrojstvu poslijeratne BiH, u manjoj ili većoj mjeri, trebali biti pod utjecajem nacionalnih podjela.¹⁰² Sve tri delegacije naroda BiH su izgledale zadovoljne ishodom u prvoj fazi pregovora.¹⁰³

⁹⁴Leksikografski zavod Miroslav Krleža, *Badinterova komisija* (<https://proleksis.lzmk.hr/51764/>, zadnji pristup 05. rujna 2020.)

⁹⁵J. PRLIĆ, n. dj., 119

⁹⁶Dušan BILANDŽIĆ, et. al., *Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991.-1995.*, Bosanski institut London, Institut za jugoistočnu Europu Srednjoeuropskog sveučilišta Budimpešta, Zagreb-Sarajevo, 1999., 292

⁹⁷J. JURČEVIĆ, n. dj., 153

⁹⁸J. JURČEVIĆ, n. dj., 154

⁹⁹J. PRLIĆ, n. dj., 249

¹⁰⁰J. PRLIĆ, n. dj., 249

¹⁰¹J. PRLIĆ, n. dj., 249

¹⁰²J. JURČEVIĆ, n. dj., 156

¹⁰³J. JURČEVIĆ, n. dj., 154

Hrvati su bili zadovoljni Cutileirovim planom te opstankom BiH.¹⁰⁴ Srbi su bili zadovoljni planom zbog toga što BiH po ustroju nije unitarna.¹⁰⁵ Alija Izetbegović zbog stavljanja potpisa na plan po kojemu se BiH dijeli po etničkoj pripadnosti je bio kritiziran.¹⁰⁶ Do problema u pregovorima je došlo u ožujku kada su Muslimani i Hrvati bili prihvatili nacrt kao osnovu za nastavak pregovora dok su srpski predstavnici ostali suzdržani jer su bili smatrali da se daje previše nadležnosti središnjoj vlasti.¹⁰⁷ Srpska Skupština je odbila plan smatrajući da BiH ima budućnost samo kao konfederalna država ili u uniji s ostatkom Jugoslavije.¹⁰⁸ Na sastanku 18. ožujka 1992. u Sarajevu je dogovoreno da će BiH zadržati postojeće granice i da će biti sastavljena od tri konstitutivne jedinice stvorene na temelju nacionalnih pripadnosti triju konstitutivnih naroda.¹⁰⁹ Prijedlog je prihvaćen, međutim, nije potpisan te je nakon nekoliko dana SDA odbacila plan.¹¹⁰ Alija Izetbegović izjavio je da plan nije prihvatio zbog toga što se bojao prekida pregovora čime BiH ne bi dobila međunarodno priznanje.¹¹¹ Cutileirov plan bio je pokušaj da rat koji se rasplamsao u Hrvatskoj ne rasplamsa i u BiH, a samim priznanjem BiH od EZ-a koje je bilo održalo obećanje Izetbegoviću ukoliko stavi potpis na plan je samo intenziviralo i rasplamsalo već sukobljene strane.¹¹²

5.2. Vance-Owenov mirovni plan

Novim sporazumom u Ženevi između zaraćenih strana, 2. siječnja 1993. godine po prvi put od izbijanja rata u Jugoslaviji za pregovaračkim stolom su sjeli dr. Franjo Tuđman, Dobrica Ćosić te predstavnici triju naroda BiH: Mate Boban, Radovan Karadžić i Alija Izetbegović.¹¹³ Sporazum je nazvan Vance-Owenov plan, po supredsjedateljima i tvorcima mirovnog plana, Cyrusu Vanceu i Robertu Owenu.¹¹⁴ Plan je predviđao formiranje deset etnički miješanih provincija s određenom vrstom autonomije.¹¹⁵ Svaki od tri konstitutivna naroda BiH bi imala po tri kantona, a Sarajevo bi bilo sjedište središnje vlade sastavljene od predstavnika triju naroda.¹¹⁶ Ovakav sporazum je omogućavao maksimalnu decentralizaciju i svakom od tri naroda BiH očuvanje vlastitih interesa jer sva vlast na određenom području bi

¹⁰⁴ D. MARIJAN, n. dj., 149

¹⁰⁵ D. MARIJAN, n. dj., 149

¹⁰⁶ D. MARIJAN, n. dj., 149

¹⁰⁷ D. MARIJAN, n. dj., 149

¹⁰⁸ D. MARIJAN, n. dj., 149

¹⁰⁹ D. MARIJAN, n. dj., 149

¹¹⁰ D. MARIJAN, n. dj., 149

¹¹¹ D. MARIJAN, n. dj., 150

¹¹² D. MARIJAN, n. dj., 150

¹¹³ K. ROTIM, n. dj., 324

¹¹⁴ K. ROTIM, n. dj., 325

¹¹⁵ D. MARIJAN, n. dj., 151

¹¹⁶ D. MARIJAN, n. dj., 151

ostala narodu koji je u toj provinciji u većini, te sporazum kao takav nije omogućavao prevlast jednog naroda nad ostalima u BiH. Mate Boban je potpisao ugovor u siječnju 1993. dok su prema Warrenu Zimmermanu Muslimani bili zadovoljni planom, ali su na Vanceov savjet odugovlačili i izgledali nezadovoljno kako bi naveli Srbe da prihvate dosadašnje uvjete sporazuma.¹¹⁷ Muslimani su potpisali mirovni plan ali samo uz uvjet da ga prihvati i potpiše srpska strana unutar razumnog roka, da međunarodna zajednica poduzme mjere po pitanju primjene potpisanih dokumenata i da prestane agresija Srba na BiH.¹¹⁸ Nakon što je Karadžić odbio potpisati dokumente, međunarodna zajednica bila je najavila pooštrenje sankcija Saveznoj Republici Jugoslaviji ako do 26. travnja ne potpišu plan.¹¹⁹ Skupština Republike Srpske je odbila potpisati plan 4. travnja u Bileći i 26. travnja u Bijeljini bez obzira na javni zahtjev Dobrice Ćosića, Miloševića i Momira Bulatovića da ga bosanskohercegovački Srbi prihvate.¹²⁰ Nakon prijetnji SAD-a o pooštavanju sankcija prema SR Jugoslaviji ukoliko ne prihvate plan, na međunarodnoj konferenciji u Ateni Radovan Karadžić je popustio pritisku i potpisao plan pod uvjetom da ga potvrdi Skupština Republike Srpske.¹²¹ Nakon prihvaćanja plana bez uvjeta 11. svibnja, Skupština je raspisala referendum 16. svibnja čime je pokazala da su Srbi odbacili Vance-Owenov mirovni plan.¹²² Vance-Owenov plan je u trenucima rasplamsavanja sukoba između ABiH i HVO-a pomogao intenziviranju sukoba na područjima u nastojanju prerane primjene Vance-Owenovog plana od strane ABiH u srednjoj Bosni.¹²³

5.3. Owen-Stoltenbergov mirovni plan i formiranje Hrvatske Republike Hercegovine

U lipnju 1993. godine članice Europske unije su se dogovorile o uvjetima novog mirovnog plana koji bi trebao zadovoljiti sve sukobljene strane.¹²⁴ Slobodan Milošević i Franjo Tuđman, predsjednici Srbije i Hrvatske postižu dogovor o formiranju novog ustroja BiH koju bi činile tri republike formirane na temelju nacionalnih pripadnosti.¹²⁵ Taj plan naziva se Owen-Stoltenbergov plan, nazvan po predsjedateljima Ženevske konvencije, Robertu Owenu i Thorvaldu Stoltenbergu.¹²⁶ Mjesec dana nakon hrvatsko-srbijanskog

¹¹⁷ D. MARIJAN, n. dj., 151

¹¹⁸ J. JURČEVIĆ, n. dj., 164

¹¹⁹ D. MARIJAN, n. dj., 152

¹²⁰ D. MARIJAN, n. dj., 152

¹²¹ D. MARIJAN, n. dj., 152

¹²² D. MARIJAN, 152

¹²³ D. MARIJAN, n. dj., 152

¹²⁴ J. JURČEVIĆ, n. dj., 167

¹²⁵ J. JURČEVIĆ, n. dj., 167

¹²⁶ J. JURČEVIĆ, n. dj., 167

dogovora o unutarnjem uređenju BiH, 30. srpnja 1993. godine je objavljeno da će se formirati Unija Republika Bosne i Hercegovine koja će imati tri konstitutivne republike i zajedničku vladu.¹²⁷ Alija Izetbegović je dan nakon objave o formiranju novog ustroja BiH povukao suglasnost o prihvaćanju Owen-Stoltenbergovog mirovnog plana zbog neslaganja i nedoumice oko pravnog statusa Unije.¹²⁸ Nova, izmijenjena i dopunjena verzija Owen-Stoltenbergovog plana je od strane Muslimana u Skupštini RBiH u rujnu 1993. godine odbačena te je Owen-Stoltenbergov mirovni plan o ustroju BiH u konačnici propao.¹²⁹ Owen-Stoltenbergov plan omogućio je da HZ HB izraste u Hrvatsku Republiku Herceg-Bosnu (dalje HR HB) kao jedna od triju konstitutivnih republika Unije Republika Bosne i Hercegovine.¹³⁰ Na sjednici HDZ-a BiH koja se održala 24. kolovoza 1993. godine utemeljila se Hrvatska Republika Herceg-Bosna te se formirao Zastupnički dom Hrvatske Republike Herceg-Bosne, čime je HR HB i zakonski utemeljena.¹³¹ Predsjednik HR HB je također bio imenovan i vrhovnim zapovjednikom oružanih snaga HR HB.¹³² Nakon proglašenja HR HB, došlo je do podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast.¹³³ Zakonodavna vlast pripala je Zastupničkom domu HR HB, sudska nezavisnim tužiteljstvima i sudovima a izvršna vlast Vladi HR HB.¹³⁴ U temeljnim odlukama uspostave HR HB su se nalazili i elementi državnosti.¹³⁵ Jedni od elemenata državnosti koji su doneseni Temeljnom odlukom o uspostavi HR HB su ti da HR HB ima svoju himnu, zastavu i grb koji će se urediti Ustavom HR HB.¹³⁶ Prihvaćanjem 19 međunarodnih konvencija Zastupnički dom dao je do znanja da će poštovati prava drugih nacionalnih država i prava pripadnika drugih nacionalnih skupina.¹³⁷ Deklaracijom Izetbegović-Krajišnik 16. rujna 1993. godine na brodu *Invincible*, uz prisustvo Roberta Owena, predstavnici muslimanskog i srbijanskog naroda u BiH su potpisali dokument kojim se omogućava referendumsko izjašnjanje o ostanku u sastavu BiH, međutim referendumsko izjašnjanje bilo je moguće je tek nakon dvije godine.¹³⁸ Uvjet o mogućnošću raspisivanja referenduma je taj da se republike u sastavu BiH dogovore o

¹²⁷ J. JURČEVIĆ, n. dj., 167

¹²⁸ J. JURČEVIĆ, n. dj., 167

¹²⁹ J. JURČEVIĆ, n. dj., 169

¹³⁰ J. PRLIĆ, n. dj., 355

¹³¹ J. PRLIĆ, n. dj., 355

¹³² J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 388

¹³³ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 362

¹³⁴ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 362

¹³⁵ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 548

¹³⁶ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 548

¹³⁷ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 362

¹³⁸ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 366

teritorijalnoj podjeli.¹³⁹ Probleme u dogovorima o razgraničenju između Hrvata i Muslimana je predstavljala želja Muslimana da muslimanska republika ima izlaz na more, odnosno da bosanskohercegovački Hrvati naprave teritorijalni ustupak i prepuste Neum muslimanskoj republici.¹⁴⁰ Muslimansku politiku je obilježila proturječnost potpisanih sporazuma u svrhu stjecanja što boljeg položaja na pregovorima¹⁴¹ Vođenje takve politike može se očitovati u hrvatsko-muslimanskom tajnom sporazumu o ustroju BiH kao konfederacije, dok su sa bosanskohercegovačkim Srbima u razmaku od nekoliko dana, potpisali sporazum o njezinoj podjeli.¹⁴² Raskol među Muslimanima je nastao povodom neslaganja između Alije Izetbegovića i Fikreta Abdića o ustroju i budućnosti BiH.¹⁴³ Fikret Abdić je drugi član Predsjedništva koji je na proteklim izborima uživao veću potporu nego Alija Izetbegović.¹⁴⁴ Bio je optužen od strane Alije Izetbegovića da je muslimansku zemlju dijelio Srbima i Hrvatima. Fikret Abdić je iz protesta formirao Autonomnu pokrajinu Zapadnu Bosnu (dalje AZB) .¹⁴⁵ Pružao je podršku Federaciji nakon Washingtonskih sporazuma, te naglašavao spremnost AZB za reguliranje odnosa sa Federacijom BiH.¹⁴⁶

5.4. Washingtonski sporazumi i prekid hrvatsko-muslimanskog sukoba

Prekid bošnjačko-hrvatskih sukoba koji su započeti 1992. godine je dogovoren 1994. godine potpisivanjem Washingtonskih sporazuma, koji su nagovijestili poraz velikosrpske ideologije i dominacije na području BiH. Krešimir Zubak, dr. Haris Silajdžić i dr. Mate Granić 1. ožujka 1994. godine su potpisali prvi sporazum o prekidu sukoba i savezu Hrvata i Muslimana/Bošnjaka u BiH.¹⁴⁷ Ovim sporazumom se formirala zajednička vlast na hrvatskim i bošnjačkim područjima u sklopu novoosnovane Federacije Bosne i Hercegovine.¹⁴⁸ Washingtonskim sporazumima se osnivala se, u zamjenu za MKBJ, organizacija nazvana Kontaktna skupina (dalje KS) koju je tvorilo 7 zemalja.¹⁴⁹ Plan KS bio je da se Bosna i Hercegovina podijeli na dva entiteta, s podjelom područja u omjeru 51%-49%, čime bi zajednički hrvatsko-bošnjački entitet dobio 51% teritorija, a srpski 49% teritorija.¹⁵⁰ Ustavom

¹³⁹ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 367

¹⁴⁰ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 369

¹⁴¹ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 371

¹⁴² J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 371

¹⁴³ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 372

¹⁴⁴ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 372

¹⁴⁵ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 372

¹⁴⁶ J. PRLIĆ, n. dj., sv 3, 374

¹⁴⁷ K. ROTIM, n. dj., 370

¹⁴⁸ K. ROTIM, n. dj., 371

¹⁴⁹ J. JURČEVIĆ, n. dj., 388

¹⁵⁰ J. JURČEVIĆ, n. dj., 388

Federacije BiH priznat je pravni poredak HR HB, a u Federaciji su se primjenjivali federalni propisi.¹⁵¹ Do donošenja federalnih propisa, na snazi su bili već postojeći propisi R BiH i HR HB.¹⁵² Imajući u vidu dobar opseg zauzetog teritorija BiH, srpski politički vrh BiH za razliku od hrvatskog i bošnjačkog političkog vrha odbio je takvu podjelu iz tog razlog što su u tom trenutku imali više od polovice teritorija BiH pod svojom kontrolom.¹⁵³ Stapanje institucija HR HB u skladu sa Sporazumom o Federaciji se nije moglo izvršiti u kratkom roku, već je to predstavljalo dugotrajan i složen proces.¹⁵⁴ Međunarodni predstavnici bili su svjesni složenosti ovoga zadatka, gdje Federacija mora implementirati teritorije koje kontroliraju ABiH i HVO u skladu sa Ustavom Federacije.¹⁵⁵ Uvjet koji su bosanskohercegovački Hrvati smatrali najvažnijim u smislu ulaska u Federaciju jest taj da budu ravnopravni sa Muslimanima, odnosno da Federacija bude i hrvatska i muslimanska.¹⁵⁶ Predstavnici hrvatskog naroda u Vladi Federacije BiH formirane u lipnju 1994. godine su do Sarajeva stizali kroz podzemni tunel, riskirajući život zbog granatiranja ulaza i izlaza podzemnog tunela od strane srpske artiljerije, kako bi se uspostavila zajednička vlada Federacije.¹⁵⁷ Tijekom 1994. godine i formiranja Federacije, hrvatski i muslimanski predstavnici su pregovarali o svim mogućim elementima, pa tako i o obnovi infrastrukture i izgradnji telekomunikacijskih mreža na teritoriju HR HB.¹⁵⁸ Koliko je složen postupak implementacije institucija HR HB pokazuje i podatak da pet godina od potpisivanja prvog sporazuma o Federaciji, 1. ožujka 1999. godine Vijeće zahtijeva da se ukinu paraustavne institucije na teritoriju FBiH.¹⁵⁹

¹⁵¹ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 462

¹⁵² J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 462

¹⁵³ J. JURČEVIĆ, n. dj., 388

¹⁵⁴ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 491

¹⁵⁵ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 494

¹⁵⁶ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 496

¹⁵⁷ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 504

¹⁵⁸ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 506

¹⁵⁹ J. PRLIĆ, n. dj., sv. 3, 580

6. ZAKLJUČAK

Hrvatske vladajuće strukture u Bosni i Hercegovini niti jednim svojim činom ili političkim i vojnim ciljem nisu doveli u pitanje opstojnost BiH kao i promjenu granica u korist Hrvata u BiH i Republike Hrvatske. Muslimani su, osnivanjem Hrvatske zajednice Herceg-Bosne kao i kasnijim proglašenjem Republike, imali određenu dozu nepovjerenja prema Hrvatima zbog straha od separatističke ideologije i radikala u HZ HB. Hrvati u trenucima kada JNA napada općine naseljene hrvatskim stanovništvom i zbunjujućih i nerazumljivih poteza muslimanskih političara koji nisu osudili vojne akcije JNA na području BiH, i dalje su pokušavali naći zajednički jezik s Muslimanima sve do početka hrvatsko-muslimanskog sukoba, od čega su najkrvaviji i najveći oni u srednjoj Bosni i na području Mostara. Hrvatsko-muslimanski/bošnjački sukob je produljio tijek rata zbog toga što su nekadašnji saveznici ušli u sukob koji je trajao sve do potpisivanja Washingtonskog sporazuma 1994. godine. Taj sukob donio je probleme bosanskim Hrvatima koji su u određenim trenucima rata bili na rubu egzodusa, i nerijetko izgnani i ubijani od strane ABiH. Posljedice hrvatsko-muslimanskih/bošnjačkih sukoba se mogu vidjeti i danas kada etnička struktura sela i gradova Bosne gdje je živio dobar dio Hrvata nije ni približno identična etničkoj strukturi prije rata. Slijedeći načela i naputke Međunarodne zajednice i Europske zajednice te surađivajući u pregovorima i u izjavama čelnika Herceg-Bosne moglo se jasno vidjeti kako su Hrvati BiH bili odlučni i spremni suprotstaviti se bilo kakvoj političkoj platformi koja se zalagala za dijeljenje BiH. Političari Herceg-Bosne vlastitim su naporima ostvarili što bolje uvjete za bosanskohercegovačke Hrvate dok im je jedan od glavnih interesa bio povratak Hrvata na područja s kojih su tijekom rata bili izgnani. Hrvati su se, iako su najmalobrojniji od tri konstitutivna naroda u državi, odlučno od početka borili za opstojnost BiH i za zaštitu od mogućeg egzodusa hrvatskog stanovništva iz države. Herceg-Bosna kao organizacija je imala zadaću sačuvati vlastiti nacionalni identitet, okončati sukobe u BiH koja će počivati na čvrstim temeljima sa trima ravnopravnim narodima, sa konačnim ciljem da Hrvati zajedno sa Bošnjacima i Srbima održavaju BiH. Hrvatska zajednica Herceg-Bosna osnovana je isključivo kao obrambena organizacija od mogućih opasnosti i straha od gubitka svojih prava, identiteta, kulture i etničkog čišćenja od strane agresora. Međunarodna zajednica i svrha međunarodnih mirovnih planova bila je ta da sva tri naroda zadovolji, kako bi BiH kao država opstala u budućnosti i kako niti jedan od tri naroda BiH ne bi imao prevlast i dominaciju nad ostalim konstitutivnim narodima i kako bi BiH u poslijeratnom razdoblju postala samoodrživa i funkcionalna.

7. BIBLIOGRAFIJA

1. Literatura

BILANDŽIĆ Dušan, CIGAR Norman, DIVJAK Jovan, HOARE Marko Attila, MAHMUTĆEHAJIĆ Rusmir, MESIĆ Stjepan, SWITZER Warren, ŠPEGELJ Martin, TUS Anton, WILLIAMS Paul, ŽUNEC Ozren, *Rat u Bosni i Hercegovini 1991-1995*, Bosanski institut London, Institut za jugoistočnu Europu Srednjoeuropskog sveučilišta Budimpešta, Zagreb-Sarajevo, 1999.

JURČEVIĆ Josip, *Odnos Republike Hrvatske prema Bosni i Hercegovini 1990.-1995.*, DIS- Dokumentacijsko informacijsko središte, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Sveučilište u Mostaru, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 2009.

LUČIĆ Ivica (Ivo), *Uzroci rata: Bosna i Hercegovina od 1980. do 1992. godine*, Despot Ininitus d. o. o., Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2013.

NAZOR Ante, *The Croatian war of independence: Serbia's War of Conquest against Croatia and the defeat of Serbian imperialism 1991-1995*, Createspace Independent Publishing Platform, Poljska, 2016.

PRLIĆ Jadranko, *Prilozi za povijest Hrvatske Republike Herceg-Bosne*, Hrvatski dokumentacijski centar Domovinskog rata u BiH, Hrvatski memorijalno-dokumentarni centar Domovinskog rata, sv. 1-3, Mostar-Zagreb. 2017.

ROTIM Karlo, *Obrana Herceg-Bosne*, Široki Brijeg, 1997.

2. Web stranice

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, *Badinterova komisija* [<https://proleksis.lzmk.hr/51764/>], zadnji pristup 05. rujna 2020.]